

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 132 2011

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Magnus Bergvalls Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2012 och för recensioner 1 september 2012. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-29-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2012

kan göra 'sanningen själv' 'fullt närvarande' är det en nästintill tusenårig ordning som ställs på huvudet" (s. 246), är det inte Erasmus yttrande om mediet skrift utan om skrifterna, dvs. evangelierna, som har citerats. I resonemanget om Cousin menar Götselius att någon principiell skillnad mellan 'skrift' i metaforisk och egentlig mening inte tycks föreligga (s. 240), men denna läsare lyckas inte följa det resonemanget.

Det går att invända och undra över saker, men framför allt inspirerar denna avhandling till nya perspektiv och nya tankebanor. Den är imponerande innovativ och hur njutbar dess framställningskonst än är, står det klart att den bör översättas och bli tillgänglig för den internationella forskningen. Avhandlingen ger förstås inte hela bilden, men det kan en undersökning egentligen aldrig göra anspråk på, och sådana anspråk finns inte här. Götselius ställer ett välkänt material i sidobelysning på ett beundransvärt sätt, och med en obönhörlig konsekvens. Det är en avhandling helt i särklass.

Mats Malm

Daniel Möller, *Fänad i helgade grifter. Svensk djurgravpoesi 1670–1760*. ellerströms. Lund 2011.

Ämnet för Daniel Möllers avhandling, *Fänad i helgade grifter. Svensk djurgravpoesi 1670–1760*, är originellt och fruktbart. Materialet, dikter över döda djur, utgör en remarkabel sidofärd till den mycket betydande gravdiktsgenre vars element och formler föreskrevs i en rad handböcker under 1500-, 1600- och 1700-talen. Utifrån denna väldefinierade genre framträder djurgravdikterna som ett slags frizon, med avhandlingsförfattarens ord ett kreativt fält för en rad olika litterära aktiviteter. Avhandlingen erbjuder en bred kontextualisering av dessa dikter, vilket innebär inte bara att de situeras i den tidigmoderna svenska kulturen med de olika traditioner som sträcker sig tillbaka till antiken, utan också att djurgravdikterna visar sig kunna fungera som ett slags ingångar i en rad väntade och oväntade kulturella sammanhang.

Innan detta kan göras, måste dock materialet sammanställas. Vissa dikter finns tillgängliga i moderna utgåvor, andra i äldre tiders tryck, men för merparten har avhandlingsförfattaren behövt ta sig igenom en lika imponerande som avskräckande mängd handskriftsarkiv. Mycket få forskare idag

förmår ta sig fram i dessa arkiv och utvinna fyndigheterna som där finns. Att sedan hantera dessa texter, som ofta påträffas i olika avskrifter vilka kan skilja sig åt påtagligt, erbjuder en rad nya problem inte bara då det gäller att komma fram till – när möjligt – vilken version som skall betraktas som ursprunglig, utan också då det gäller att avgöra vem som faktiskt är dess författare. Att ta del av denna studie, där inte bara texterna utan också författarskapen ofta befinner sig i flux och genren hela tiden kommer att uppvisa nya intressanta sidor, är en högst stimulerande upplevelse.

Ett så ambitiöst arbete med ett så svårhanterligt material kräver många avvägningar, avvägningar som kan ge anledning till diskussion inte bara därför att man ibland kan överväga vilken lösning som är den bästa, utan också därför att de har mycket att säga om litteraturens basala villkor. Det gäller frågor om urval och metod, texttolkning, intertextualitet, attribution och textetablering.

I avhandlingens inledning tecknas delar av bakgrunden för det material som undersöks. Regler för hur tal och dikter över hädangångna människor skulle utformas formulerades noggrant i ett antal retoriska och poetologiska handböcker. Den noga beskrivna gravdiktsgenren inbjöd också till regelbrott, och ett sätt blev att skriva gravdikter över djur i stället för människor. Dikterna kunde skrivas över såväl fritt uppfunna som faktiskt avdöda djur, och det fanns också en rad föredömen från antiken. Djurgravdikterna kan ofta hylla sitt föremål och trösta de efterlevande enligt parentationens regler, men vad avhandlingen visar är hur de nästan alltid är något mer än vad de i förstone framstår som. De kan ha en rad olika funktioner som tydliggörs då de placeras in i sin kontext och deras syften och användningar utreds. Den bärande hypotesen är alltså att djurgravpoesin åtnjöt en brist på reglering och knöt an till andra genrer på sätt som gjorde att den kom att fungera som ett "kreativt fält för lika skiftande som intressanta och, ofta, oväntade litterära aktiviteter" (s. 36).

Detta visar Möller först och främst genom att leta fram och sammanställa ett stort antal dikter – i sig en ansenlig arbetsinsats – och därefter tydliggöra dem genom en långtgående kontextualisering. Det innebär att den metodologiska diskussionen handlar om att hantera arkiv, tidskrifter och andra källor till dikterna, samt att sovra bland de olika versioner av samma text som förekommer om varandra. Centrala drag i den retoriska och poetologiska traditionen tecknas inte som en analysme-

tod utan som en helt grundläggande förutsättning för förståelsen av hela periodens litteratur. Kapiteln är sedan strukturerade kring författare, och i anledning av de enskilda dikterna ges fördjupade beskrivningar av den litterära tradition som utgör bakgrunden.

Undersökningen faller i tre avdelningar: den första behandlar Erik Lindschöld, Werner von Rosenfelt och Christoffer Leijoncrona, alla från senare delen av 1600-talet och representerande ett förhållandevis enkelt stadium där dikterna någorlunda troskyldigt hyllar den som ägt – eller fallt – djuret och/eller framhäver författaren själv. Lindschölds två dikter över Hedvig Eleonoras hundar riktar genom djuren panegyriken mot deras ägare, och ger avhandlingsförfattaren anledning till en exposé över den antika traditionen från *Anthologia Graeca* över den franska salongspoesin till den svenska hovkulturen. Rosenfelts dikt över en ”mächta artig Papegojjas död” framhäver tydligare den höglärde poeten själv, som går i dialog med den poetiska traditionen och föranleder en utblick till andra antika förlagor där fåglarna själva griper ordet. Leijoncronas dikt över en björn Karl XI fallt framställer kungen samtidigt som stor jägare och stor ledare och fungerar, visar det sig genom Möllers kontextualisering, mer eller mindre som meritering för ett ämbete.

Den andra avdelningen ägnas vår mest kända djurgravdikt, Israel Holmströms verser över Karl XII:s hund Pompe. Genom en elegant tolkning av rimschemat inleder Möller en utredning av hur det frivola elementet i dikten fungerar. Kontextualiseringen kommer så främst att utgöras av den erotiska djurgravdiktens tradition och visar hur Holmström självständigt turnerar det gamla motivet, där mannen avundas djuret dess plats i ägarinnans närhet, till dess motsats.

Holmströms dikt gav upphov till sin egen tradition med både uppskattande och kritiska poetiska genmälen på såväl svenska som latin. Vidden av möjligheter som djurgravpoesin erbjöd framhålls särskilt i samband med en dikt av Olof Hermelin, som i Möllers tolkning blir subversiv och potentiellt kritisk mot kungen. Metoden är åter till dels kontextualisering: Hermelin skrev, i chiffer, brev som belägger hur kritisk han var. I linjen från Pompe-dikten behandlas också en dikt över Hedvig Sofias tik Orange, författad av Germund Cederhielm, som genom lärda allusioner och en viss självreflexivitet befäster sin position som nybliven lärare för Hedvig Sofias son Karl Fredrik.

Den tredje avdelningen behandlar Sophia Elisabeth Brenner och Olof von Dalin: Brenners dikt över den ihjältrampade burfågeln Pierre från 1716 placeras omsorgsfullt in i salongskulturen och aktualiserar traditionen att besjunga förolyckade djur, men betydligt större utrymme får Dalin, som komponerade bortåt 25 djurgravdikter. Särskilt i samband med Dalin blir problemen kring handskrifter och arkiv påtagliga, problem som inte bara förenklas av den hårt redigerade postuma utgåvan *Witterhets-Arbeten* från 1767. Av speciellt intresse blir här resonemangen kring Dalins avsiktliga pekoral. Under 1700-talet växte en allt starkare kritik mot tillfälldikterna fram och formulerades på ett antal håll. Möller visar hur Dalin i dikter över tiken Kersti Berg och den rara fru Minne – också en tik – utnyttjar pekoralet för att framföra ett slags implicit kritik mot dåliga rimsmeder. I det förra fallet åberopar Dalin Horatius kritik av diktares misslyckade ambitioner, i det senare exploaterar och parodierar han den ofrivillige pekoralisten Sveno Dalius usla formuleringar och dåliga versrader. Dalin kunde alltså utveckla genren på flera sätt och hans djurgravdikter framstår som mer mångfacetterade och utstuderade än de tidigare.

Som en avslutande kontrast antyder Möller hur några djurgravdiktare under det tidiga 1800-talet under stort allvar identifierar sig med de tillskrivna fåglarna och åstadkommer en banalisering av genren. Men för den period som står i avhandlingens fokus, 1670–1760, tydliggörs djurgravdikterna som bärande en lång rad olika funktioner: de kunde vara politisk-kritiska, panegyriska, behagande och underhållande, undervisande, tröstande, polemiska, erotiska eller litteraturkritiska, med Dalin som en tydlig höjdpunkt. Samtidigt som djurgravdiktningens genre klagjorts, har den också visat sig vara en mycket givande ingång i en rad olika kulturella sammanhang.

Undersökningen är energisk och intresseväckande, hanteringen av ett mycket svårtillgängligt material är imponerande. Boken är dessutom vackert formgiven och rikt illustrerad. Möller har funnit 111 djurgravdikter vilka förtecknas på s. 372–379, men undersökningen fokuserar förstås på ett mindre antal. Urvalet är styrt av metoden, som i hög grad består i kontextualisering, såväl diakron: traditionen som lett fram till dikten, som synkron: den samtida situationen och de direkta syften som kunde ligga bakom dikten. Tolkningen utgår således i hög grad från författarnas avsikter och ambitioner, och ka-

pitlen struktureras också efter författarna, med utförliga utblickar både mot traditionen och samtiden. Om avhandlingen i stället hade strukturerats tematiskt och behandlat djurgravdikterna efter typ – erotiska, självreflekterande osv. – hade förmodligen fler av genrens dikter kunnat framträda tydligare. I den nuvarande strukturen aktualiseras ett stort antal dikter från andra genrer för kontextualiseringen, i vissa fall utan att deras relevans verkar motivera utrymmet (t.ex. s. 232–237). Den författarstyrda strukturen förutsätter i högre grad en säker attribution, vilket kan vara besvärligt eftersom avhandlingsförfattaren får bevisbördan på sin lott, men det är bara i ett fall som det riskerar att bli ett problem (s. 223–225). Traditionen behandlas alltså inte inledningsvis, utan aktualiseras i olika sammanhang. Det blir kanske inte alldeles systematiskt, men det blir betydligt mer läsvänligt och fungerar bra. Den starka inriktningen på kontextualisering påminner om Clifford Geertz och Stephen Greenblatts *thick description*, men gör framställningen i viss mån ringlande. Man blir på sina håll osäker över just hur informationen stöder resonemanget och vartill utvecklingar syftar, men samtidigt erbjuder avhandlingen ett närmast encyklopediskt vetande och tydliggör många fascinerande sammanhang.

Hypotesen att djurgravdikten var ett kreativt fält ”genom sin brist på reglering” beläggs väl, även om det nog lika gärna eller hellre skulle kunna formuleras som att genren blev ett kreativt fält just genom den stränga regleringen – av den vanliga gravdikten, så som den föreskrevs i retoriska och poetiska handböcker. Detta regelverk tycks ha utgjort förutsättningen för det spel som kom till stånd i djurgravdikterna. Att djurgravdikten nästan aldrig är bara en gravdikt över ett djur utan antar en rad olika funktioner, ibland flera samtidigt, demonstreras effektivt.

Den kanske intressantaste funktionen är det avsiktliga pekoralet, som utreds i samband med Dalin. I en dikt över tiken Kersti Berg leker Dalin med Horatius formuleringar kring diskrepansen mellan ambition och resultat – bergen råmar i barnsnöd, men det som föds är en löjlig mus. I en annan dikt, över en tik som hette fru Minne, visar Möller hur tanken verkligen omsätts i pekoral, med knaggliga versrader och tveksamma formuleringar (s. 210–213). Det avsiktliga pekoralet ses här som en form av litteraturkritik: de dåliga tillfällesdikterna kritiserades ju explicit i olika fora, men genom att skriva pekoral på detta vis skulle Dalin alltså formulera

också en implicit kritik (s. 239). Tanken och hela resonemanget är mycket tilltalande och visar att en mer omfattande undersökning av hur Dalin utnyttjar pekoralet skulle kunna ge mycket intressanta resultat. Det får dock konstateras att analyserna här inte utgör tillräckligt underlag för generaliserande slutsatser som ”När man anklagat Dalin för att skriva dåliga dikter, har man inte begripit att detta varit hans utstuderade *syfte*” (s. 240, liknande s. 257).

En särställning har förstås Holmströms dikt över Karl XII:s hund Pompe, vars tillkomst och efterföljd ges stort utrymme. Möller visar hur rimflätningen i dikten växlar från parvis till växelvis, på ett sätt som gör att man väntar sig att ”Mången stält och fager Mö” skulle följas av ”dö”. Detta blir utgångspunkten för ett resonemang om hur lilla döden gör sig närvarande i dikten, som formar sig till ett slags ekivok hyllning till kungen – som inte hade rykte om sig att vara överdrivet intresserad av kvinnor. Här dras trådarna tillbaka till Catullus välkända dikt över Lesbias döda sparv och hur denna livlösa sparv uttolkats i traditionen. Det ekivoka systemet framställs i intressant dager, men några invändningar måste göras.

Möller härleder den ekivoka djurgravdiktens tradition längre tillbaka än till Catullus, till den något tidigare Meleager som samlade epigram i det som skulle bli *Anthologia Graeca* (s. 125–126). Han är upphovsmannen till en parodiskt högstäm dikt där det beklagas att en hare dött, som det visar sig av den orsaken att flickan som tar hand om den har matat ihjäl den. Om det i denna dikt finns en erotisk symbolik, som forskningen tidigare inte sett, behöver den utvecklas och förses med utförliga argument.

I den rika traditionen efter Catullus sparvdikt finns flera svenska exempel, inte minst ett av Johan Gabriel Werving. Men flertalet av de exempel Möller ger är inte utpräglat sexuella utan av en annan typ, där mannen helt enkelt avundas djuret dess plats i kvinnans famn. Denna mer höviska än erotiska typ av dikter är också av vikt, men det hade varit bra om diktyperna särskildes från varandra eftersom de uttrycker helt olika attityder.

Möller framhåller med rätta att dikten över Pompe har ett originellt egenvärde inte minst i att det är enda stället i litteraturen där en kvinna, inte en man, avundas djuret dess plats hos den åtrådda – en effektiv invertering av traditionen. Detta reser frågan hur kungen själv kan ha uppfattat dikten, och slutsatsen blir att diktens frivola aspekter

bör ha fungerat panegyriskt. Det som inte är helt övertygande är tolkningen av diktens sista rader, ”Mången stält och fager Mö / Önskade som Pompe lefwa / Tusend hieltar eftersträfwa / At få så som Pompe dö”, som aktualiserande *la petite mort*. Förvisso talas om kvinnor och den föregående parvisa rimflätning som nu överges associerar dem till ”dö”, men om *la petite mort* aktualiseras här, aktualiseras också den faktiska ordalydelsen, vilken skulle innebära att kungen gav sina krigare *la petite mort* – och i slutändan också bestod sin hund med den. En sådan tolkning förefaller väl djärv.

En ständigt aktuell fråga i tidigmoderna material är den om allusioner till och bruk av tidigare texter: centralt är huruvida det faktiskt rör sig om allusion/återbruk och vad det i så fall innebär. Intressant nog ekar Pompe-dikten i Falu koppargruva, då prästen inleder sin dikt över Fet-Mats, gruvarbetaren som konserverades och påträffades flera decennier efter sin död, med raden ”Stor-Maths, grufwans trogne dräng” (s. 161). Exemplet förefaller visa att formuleringen här förlorat sin anknytning till förlagan på ett anmärkningsvärt sätt. Men i regel förutsätts ett mer avsiktligt återbruk, och avhandlingen visar framgångsrikt hur traditionens röst funktionaliseras på olika sätt i dikterna. Ganska svepande och opreciserade kommentarer om anspelningar förekommer (s. 160, 213), men i regel är resonemangen utförligare. I diskussionen av Rosenfelts ”Klagan öfwer en mächta artig Papegojjas död” klagör Möller den antika traditionen och knyter den till Ovidius, Statius och Vergilius. Ovidius författade en dikt över Corinnas papegoja, Statius skrev en dikt över en papegoja och en över ett lejon som tillhörde Domitianus, medan Vergilius skildring av de elyseiska fälten och ett autoepitafium tillskrivet honom också knyts till dikten. Ovidius dikt har uppenbarligen varit viktig för Rosenfelt: problemet med Statius är att hans förlaga var Ovidius (s. 77), och frågan är vad det finns för grund att se Statius närvaro i Rosenfelts dikt. De paralleller som anförs är inte starka nog att påvisa mer än Ovidius inflytande.

I samband med Holmströms dikt över Pompe framhålls att den bör förstås som en replik på Erik Lindschölds epitafier över Hedvig Eleonoras hunder. Det är säkerligen riktigt, men som argument anförs att Holmström vid ett tillfälle skall ha parodierat Lindschöld (s. 112–115). Det handlar om en kort dikt, återgiven efter handskriften i UUB, Palmkiöld 390 och år 1866 tryckt med Lindschöld som författare i Per Hansellis *Samlade vitterhetsar-*

beten af svenska författare från Stjernhjelm till Dalin. Möller jämför den med en dikt återgiven i den moderna utgåvan av Israel Holmström, *Samlade dikter I* (1999) och påtalar vissa skillnader som gör den senare mer vanvördig, i synnerhet att en hund inte ”skiäller på min graf” utan i stället ”skjiter” på den. Möller beskriver detta som en ”appropriering” av Lindschölds dikt, men ingenting tyder egentligen på att Holmström skulle ha tagit en dikt av Lindschöld, ändrat några ord för att parodiera den och spritt den så. Snarare måste det handla om en och samma dikt som spritts i några olika varianter, och som råkat attribueras till både Lindschöld och Holmström i olika sammanhang.

Frågan om attribution återkommer apropå en versifierad klagan över förbudet att bära sidenkläder från c:a 1700, som Möller påträffat i Jämtlands läns bibliotek. Upphovsmannen till dikten sägs vara obekant (s. 149), men den har attribuerats till Israel Holmström i hans *Samlade dikter II* (2001, s. 200–207) – där just denna avskrift inte finns bland varianterna. Det är inte säkert att attributionen är korrekt, men det finns i varje fall ett förslag att utgå från.

Undersökningens textläge är mycket komplicerat, inte bara därför att texterna är svåra att finna, utan också därför att dikterna spritts i många handskrifter, med mer och mindre påtagliga förändringar. Författaren har tagit sig igenom en ansevärd mängd arkiv med anmärkningsvärd effektivitet. Textetableringarna fungerar i stor utsträckning väl, och ger vid flera tillfällen goda korrigeringar av befintliga utgåvor. Till exempel återges en latinsk variant av Holmströms Pompe-dikt i *Samlade dikter I*, ”Lux Dea non, Sicut ille, volet sic vivere vitam” (Ljusets gudinna skulle inte vilja leva sitt liv som denne), men Möller visar entydigt att frasens första ord skall läsas ”Quæ”, vilket ger innebörden ”Vilken gudinna skulle inte vilja leva sitt liv som denne?” (s. 146). På liknande sätt tillrättaläggs märkligheter i den stora postuma utgåvan av Dalins *Witterhets-Arbeten* från 1767 (s. 213–214).

Någon gång kan dock korrigeringen bli alltför nitisk, som i fråga om Haqvin Spegels avskrift av Holmströms Pompe-dikt, där det framhålls: ”Synar man Spegels avskrift grundligt, finner man dock att hans nedteckning av diktens andra rad inte lyder ’Sof hwar natt i Herrens säng’, såsom anges i *Samlade dikter*, utan ’Sof hwar natt *uti hans säng*’ (s. 100). Orden ”i Herrens” har nämligen skrivits över med det religiöst neutrala ”uti hans”, förmod-

ligen av Spegel själv. Möllers formulering antyder att man måste gå till handskriften för att få den riktiga läsning man inte får i *Samlade dikter*, men i själva verket redovisas Spegels ändring i utgåvan. Ändringen anförs som en variant, av det skälet att Spegels handskrift är den enda som har ”uti hans”: i regel har handskrifterna ”i Herrens”. Däremot visar Möller att en avskrift i Nordinska samlingen 1100, Uppsala universitetsbibliotek, har en substantiell variant som borde ha tagits upp i utgåvan. Omvänt återges på s. 164–165 en fransk dikt efter Bengt Bergius *Allehanda* i stället för efter handskriften, med motiveringen att Bergius ”återgivande av dikten ter sig mer korrekt”, men den enda preciseringen är att handskriften har vissa felstavningar, exemplifierat med ”voicy” i stället för ”voici” – invändas kan att ”voicy” var en helt etablerad stavningsform, och att stavningsvarianter inte nödvändigtvis avgör vilken version som är ”bäst” eller ursprungligast.

Precisionen är över lag god. Korrekturfelen är få, och i återgivningen av handskrifterna har jag inte funnit något exempel på fel som förändrar betydelsen. Icke betydelsebärande fel i återgivningen förekommer i bilagorna 1 och 5 i slutet av boken (kontrollerade mot kopior Möller tillmötesgående ställt till förfogande). Felen handlar om ’k’ i stället för ’h’, versal i stället för gemen osv.: sådana saker som ofta är svåra, inte sällan omöjliga, att fastställa i handskrifter. I ett fall där originalet återges i bild, på s. 86–87, kan man se att transkriptionen återger titelns ”Hwilcken” med gemen (originalets versal kan jämföras med gemena initiala ’h’ på andra håll i dikten) och utelämnar ett kommatecken efter diktens tredje versrad. Men, skall understrykas, sådant arbete kan inte bli felritt. Bilagorna har i regel normaliserats så att versaderna börjar med versal, men inte bilaga 5: större tydlighet om återgivningsprinciperna hade varit att önska här.

Noga taget rör det sig bara ibland om gravdikter över djur – i regel finns ingen grav med i sammanhanget. Ändå är begreppet ”djurgravdikt” eller ”djurgravpoesi” det mest funktionella (i analogi med Stefan Ekmans avhandlingstitel, ”*I skuggan af din graf, jag på min lyra slår*”. *Carl Michael Bellmans dikter över döda i relation till dikttypens svenska tradition och funktion i nyhetspressen under senare delen av 1700-talet*, hade man kunnat tala om ”dikter över döda djur”, men det hade blivit språkligt otympligt). Avhandlingens material ställer viktiga frågor om vad grundlaget för litteraturvetarens och andra humanistiska forskares arbete egentligen är.

Förståelsen av en dikt är i viss mån avhängig vem den tillskrivs, eller om den uppfattas som anonym. Vår förståelse av begrepp som *dikt* och *verk* destabileras när vi har att göra med dikter där vi söker en ursprunglig version att återge som grundtext – och det framgår att författaren själv kanske aldrig skrev ned en enda version av den, utan i stället kan ha framfört dikten muntligt vid flera olika tillfällen, ständigt förändrande ordvalet. Eller när, som Möller visar på s. 176, Cederhielms egenhändiga nedteckning av epitafiet över papegojan omfattar hela fyra alternativa avslutningar. Vad är då dikten?

Daniel Möllers avhandling bygger på en intim och enträgen bekantskap med ett mycket svårhanterligt material, och genren, dess bakgrund och villkor tecknas på ett värdefullt sätt med en stor generositet av vetande. Den kontextualiserande metoden bär med sig en del omvägar i resonemangen, men de omvägarna ger alltid intressanta insikter. Resultatet blir en rik situering i den omfattande och på många sätt svärgripbara kultur som är det tidigmoderna Sveriges.

Mats Malm

Annie Mattsson, *Komediant och riksförrädare. Handskriftcirkulerade smädeskrifter mot Gustaf III* (Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, 45). Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala 2010.

Annie Mattssons avhandling har som främsta syfte att rekonstruera och analysera den kommunikation som de handskriftcirkulerade smädeskrifterna mot Gustaf III utgjorde. Därmed vill hon utöka vår förståelse av den gustavianska tidens politiska kultur. Källmaterialet till undersökningen utgörs av en korpus sammansatt av 120 handskrivna smädeskrifter från åren 1778 till 1792. Avhandlingen tar sin utgångspunkt i att smädeskrifterna är ett av forskningen hittills försummat material och hon vill därför ta ett samlat grepp om denna genre. Verken analyseras inte bara i förhållande till samtidens politiska kultur utan också över tid och sätts in i ett europeiskt sammanhang. Därigenom vill Mattsson lämna ett bidrag till en rad forskningsfronter: först och främst till den politiska historieskrivningen, för det andra till retorikhistorien, men också smädeskriftens historia och handskriftens historia.

En smädeskrift beskrivs inledningsvis som ett verk som har flera syften och använder argumenta-